

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАУНІ УНІВЕРСІТЭТ

На праах рукалью

УДК 883.2

ГАНЧАРОВА-ЦЫНКЕВІЧ Тадэвна Уладзімір'яна

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ і БЕЛАРУСКАЕ АДРАДЭННЕ
ПАЧАТКУ XX СТАГОДДЗЯ

Спеціальність: 10.01.01 — беларуская літаратура

А ў Т А Р Э Ф Е Р А Т

дисергаты на атрыданне вучонай ступені
кандыдата філалагічных навук

Мінск, 1997

Прэса выканана у Беларускім дзяржаўным педагогічным універсітэце
імя Максіма Танка

АТУЛЬНА ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Науковы краунік — доктар філалагічных науک.

Прафесар Семёновіч Антон Аляксандравіч

Афіцынны аспаненты: доктар філалагічных науک,
прафесар Грынчык Міхайлавіч;

кандыдат філалагічных науک,
доктор Бельскі Аляксандар Іванавіч.

Вядучая наукоўская установа — Мінскі дзяржаўны
педагагічны інстытут

Абарона аттульніцце « 25 » красавіка 1997 г. у « 14.30 » па-
дзеяні на пасяджэні спецыялізацыйнага савета па абароне докторта-
гій Д.С.ОІ.12 па атрыданне вучонай ступені кандыдата філала-
гічных науک при Беларускім дзяржаўным універсітэце (22030,
Мінск, вул. К.Маркса, д. 31, філалагічны факультэт, аудыторыя
№ 62).

З дисертацыйнага мосна азначыліша у бібліятэцы Беларускага дзяржау-
нага ўніверсітэта.

Аттульніцце разаборы « _____ 1997 г.

Вучоны сакратар
С.В. — Л.Д.Сінькова

Пачатак XX стагоддзя самы складны і пленны этап у развіції
беларускай літаратуры. Развівалася яна у чэхічых гістарычных умо-
вях, калі беларускі народ быў заняты і сацыяльна, і паліти-
чна, і нацыянальна. Роскіг яе не быў перш за ўсё звязаны з рэва-
люцыйні 1905—1907 гг., калі шырокі народны масы выступілі на са-
ракбу за сваё сацыяльнае і нацыянальнае выязванне. Менавіта У-
геты час на арэну выходзіць перадышы беларускія паэты і празаі-
кі — Я.Купала, Я.Колас, М.Багдановіч, М.Гарэцкі, Цётка, Ядві-
гін Ш., С.Палуян, Эм.Бядуля, Ц.Гартын, А.Гарун, К.Каганец, А.Гур-
ло, Ул.Галубок і інш. Усе іны адносяться малады па ўзросту, але
уно з глыбокім перакананнем у лепшую будучыню свято народа, а
верай у адраджэнне сваёй Барыкайшчыны і яе культурнай спадчыны.

Актуальнасць тэмы даследавання, з пачатку 90-х гадоў ХХ ст.,
асюльвіе пасля асвяшчэння Беларусі суўязыннай, нозакінай Респуб-
лікай, пасля распаду Савецкага Савеза і засвоенія савецкіх людзей
ад манаполіі камуністычнай ідэалогіі, значна узрасла цікавасць у
нашым грамадстве да праблемы нацыянальнага адраджэння роднага
краю, яго народа. У друку началі з'яўляцца цікавыя артыкулы, на-
ўсковыя працы А.Лойкі, Л.Лыча, Ул.Конана, Л.Тарасік і інш., у
кімі ласледуючы пытанні становлення і развіція беларускага эна-
су, гісторыі нашага народа, яго мовы, культуры, мастацтва. Бела-
рускі чэх — за многія дзесяцігоддзі панаванин таталітарнай систэ-
мы, большавікага режиму, марксісцка-ленінскай ідэалогіі, якія
імкнуліся вынішчыць у нашых людзей святое паццё любові да сва-
ёй Барыкайшчыны, да усаго роднага, нацыянальнага, па сутнасці,
улершчю, дзяяўляючы тым публікацыям, пачау спасціць вілікую
гістарычную працу, пра лёс сваёй Радзімы, пра вілікія справы сва-
іх прашчураў, пачау быць уважліва прыглядзіца да сваіх гарнёў,
што, безумоўна, паспяліла усведамленню ім сваёй нацыянальнай год-
насці, свято права на пачаснае месца сярод шматлікіх народу
свету. У шартагу падобных прац відае месца належны літаратура-
знаучным працам, прысвечаным ласледаванню творчай спадчыны класі-
каў беларускай літаратуры, да ліку якіх адносяцца і Максім Багда-
новіч. Менавіта яго творчасць і стала аб'ектам дадзенага даследо-
вання. Пры гэтым даследаванне яго пазіціі, публіцистычных і науко-
вых-крытычных прац вялізца у святое актуальнай і для нашага ча-
су праблемы беларускага Адроджэння.

Актуальнасць тэмы нашага даследавання абуоулена і неабходнага асэнсавання грамадска-культурных і палітычных з"яду" беларускай рэчаіснасці у печатку ХХ ст. у сувязі з літаратурна-мастакамі дзеінасцю М.Багдановіча.

Сувязь працы з сімінымі наўуковымі праграмамі, тэмамі. Тэма дадзенай дысертациі зацверджана на Вучоным саветам Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя М.Танка /пратокол № 4 ад 28.01.1993 г./. Яна з "згулеців састаронай часткай" аўтакомі праграмы "Гісторыя шматнавічнай літаратуры народаў Свету IX–ХХ ст. і методыка яе выкладення", якая распрацавана на кафедры беларускай літаратуры БДПУ імя М.Танка, і выканана як докторская тэма.

Мета і задачы даследавання. Асноўная мэта дадзенага даследавання — паказаць і аргументаваць роль і значэнне мастакоў, наўкоўца-крытычнай і публіцыстычнай дзеінасці М.Багдановіча у развіціі беларускай літаратуры печатку ХХ ст. і пазнейшага часу, акрэсліць яго месца серед іншых мастакоў слова, вызначыць яго эстэтычныя погляды, асноўныя тэндэнцыі яго творчасці, паказаць яе аргументную сувязь з жыціем народа, з проблемамі нацыянальна-культурнага адраджэння Беларусі. Асноўная задача, якую ставіць перад сабой аўтар дысертациі, — даследаваць творчасць М.Багдановіча на фоне літаратурнага працэсу Беларусі печатку ХХ ст. і у сувязі з беларускім Адраленінем гэтага перыяду.

Хранялічныя межы даследавання. Аўтар дысертациі абымлюваўся перыядам першых двух дзесяцігоддзяў ХХ ст. /часам літаратурнай дзеінасці М.Багдановіча/. Менавіта на гэтым гады і прыпадае хавалі нацыянальнага адраджэння Беларусі.

Навуковая наўізна даследавання заключаеша ў тым, што літаратурная спадчына М.Багдановіча у спадле проблемы беларускага Адраленія пачатку ХХ стагоддзя аналізуецца шырока упершыню у нашым літаратуразнаустве. Значная увага звернута на тыя аспекты творчасці М.Багдановіча, якія не знайшли яшчэ ластаковага асвятлення па прычыне нестрыйных умоў развіція беларускага літаратуразнауства ў савецкі перыяд, засілля вульгарна-саціялічнай критики. Гэта адно-сіца перш за ўсё да проблемы беларускай ідэі, да нацыянальна-вызваленчых матываў у творах паэта. Навуковая наўізна дысертациі наўізна заключаеша ў аlyходзе аўтара ад тых лагматычных канонаў і стэротыпаў, што моцна утрымлівалі ў сваёй арбіце цэлы шэраг кри-

тычных і літаратуразнаучных прац, пакорліва падухальных метадаў—гічным і эстэтычным патрабаванням і прынцыпам тэоры сацыялістычнага рэалізму.

Навуковае і практычнае значэнне работы сучасца аўтары ў тым, што можна будзе скажаць яе материали при стварэнні наўуковай гісторыі беларускай літаратуры ХХ ст., падручніку па гісторыі беларускай літаратуры гэтага перыяду для вышэйшых і сярэдніх навучальных установ, при распрацоўцы специкурсаў, спецсемінараў, пры напісанні курсавых і дипломных работ студэнтамі Філалагічных факультетаў ВНУ.

Эканамічнае значэнне атрыманых вынікаў. Праца можа быць скрыстацца для акаадэмічнага выдання "Гісторыя беларускай літаратуры", а таксама дапаможків для студэнтаў-філолагаў, падручніка "Беларуская літаратура ХХ стагоддзя", налістварэннем якіх працуе кафедра беларускай літаратуры БДПУ імя Максіма Танка.

Методы даследавання.

— Вывучэнне і аналіз прац па дадзенай тэме філасофскага, гісторычнага і літаратуразнаучнага характару.

— Параўнальны метод.
Выбор методаў даследавання быў зроблены з мэтай абавязульненні і ўступствавення аднародных фактам, вылучэння агульных заканемарніцай і вызначэння асаблівасцей творчай спадчыны класіка беларускай літаратуры М.Багдановіча ў сувязі з культурна-нацыянальным адраджэннем Беларусі печатку ХХ ст. Пад увагу браліся як непасрэдныя улікі ягоных мастакіх твораў на разнавіднасці нацыянальнай ідэі таго часу, так і актуальнасць шмат якіх памежнай ягоных крэтычна-публіцыстычных прац. У дысертациі ўлічаны таксама апошнія даследаванні сучаснай эстэтычнай і літаратуразнаучнай лімкі /найліп працы У.Конана, А.Лісея, А.Лойкі і інш./.

Асноўныя палемікі, якія выносяцца на абарону:

— М.Багдановіч — адзін з ідаологияў нацыянальнага беларускага адраджэння печатку ХХ стагоддзя.

— Эстэтычныя погляды М.Багдановіча грунтуюцца на засвеяні прынцыпах эпохі Рэнесанса.

— Праз усю мастакую спадчыну беларускага класіка М.Багдановіч праходзіць ідэя нацыянальна-культурнага адраджэння беларускага народа, яго вызвалення ад сацыяльнага прыгнётту.

— Навукова-крэтычнай і публіцыстычнай творчасці М.Багдановіча заслугі атрымлівалі ў сваёй арбіце цэлы шэраг кри-

біч — національний уклад у розвитку національної ідеї.

— Мастацька, наукова-критична і публіцистична дзейнасць М. Баглановіча — з'явіла не толькі національна, але і агульнаеурапейская.

Асабісты уклад аўтара. Увесь асбіт даследавання па теме дысертоўскай выканані самастойна. Аўтарам выучаны асбіты матэматычны і прааналізаваны якія фактычны матэрыял, науку да і працы айчынных і замежных /рускіх і украінскіх/ даследчыкаў.

Апрафіяцыя асноўных вынікаў даследавання. Асноўнія праблемы дисертаційнага даследавання абыяркоўваліся на паслядзініях. Афірыміца беларускай літаратуры, на науково-метадычных семінарах Ф'юллагічнага факультэта БДПУ імя М. Танка. Важнейшы выдалі працы, якія дастычнаца праблемы нацыянальнага Адраджэння Беларусі пачатку ХХ ст., прагучалі ў выступленні аўтара дисертоўскай на науковай канферэнцыі "Філасофія нацыянальнага Адраджэння: нацыянальны і агульначалавечы амест" /Мінск, 19—20 красавіка 1995 г./, а таксама змешчаны ў яго публікацыях у перыядычным друку.

Асбіт і структура дисертацыі. Агульны асбіт дисертацыі III стадонак. Структура дисертацыі абоўмоўлена ёсць задачамі. Праца складаецца з увода, агульных характеристыкі, двух глаў, выдаваў, спіса выкарыстанай літаратуры.

ЗМЕСТ ДИСЕРТАЦІІ

За Уводзеах аргументуваеца актуальнасць выбранай тэмы, вызначаючы мята і задачы даследавання. Даецца каготкі экспкурс у гісторыі праблемы Адраджэння, прасочваеца сувязь новага беларускага адраджэння пачатку ХХ стагоддзя з эпохай Рэнесанса.

У пачатку ХХ ст. М. Баглановіч разам з іншымі беларускімі пісьменнікамі-класікамі Я. Купалам, Я. Коласам, М. Гарэцкім і інш. выступіў працаўнікам гетай сладчай старонкі мінулага ў гісторыі нашага народа. Ён адчуваў унутраную пераемнасць адраджэння Беларусі пачатку ХХ ст. з эпохай Адраджэння ХІІ—ХІІІ ст.ст., пра што сведчаць яго мастацкія творы і наукова-критичны і публіцистичны артыкулы. Беларуское Адраджэнне пачатку ХХ ст. аднаўляла здаровую аснову духоунасці, маральнасці і гуманізму, яно было вельмі патрэбна і літаратуры, і грамадской думцы Беларусі таго часу, бо наша культура, національная мова знаходзіліся ў заняпадзе. Заслу́га беларускага Адраджэння пачатку ХХ ст. перш за ўсё ў аспекте ўніверсальнага развіцця нацыянальнай мовы, школы, у асупліженні

нацыянальнай свядомасці беларусаў, у развіцці гуманістичных традыций эпохі Рэнесанса. Усё гэта можна прасачыць на творчасці М. Баглановіча. Усебакове даследаванне яго літаратурнай спадчыны дае падставу сцвярджаць, што адзін з вытокуў мастацкай творчасці падаётся ў той падёкі час — гэта перш за ўсё арнелітны нарада Рэнесансавы, гарманічна-чэласны тып культуры. Эпоха Рэнесанса прызнала арганічнае спалучэнне прыгомага, маральнага, асветніцкага-адукатыўнага. У творчасці М. Баглановіча гэтыя прынцыпіі выступаюць на віно з першых месеці.

Увагу дисертаента прыцігваюць такія рысы пазіціі М. Баглановіча, як яго філасофічнасць, медытатыўнасць, сімволіка, зварог пазіту да вобразу і матываў агульначалавечага значэння, гістарызм і маштабнасць пазытыўнага мыслення. Плённа разыкаючы грэцкі філософская спасціжэння рэчісцасці, сусвету. М. Баглановіч пашырасціла тэм, праблем, вобразу беларускай літаратуры, узбагачае історыямі глыбокай інтелектуальнасці і духоунасці.

У першай главе — "Мастацкая спадчына Максіма Баглановіча ў святле праблемы беларускага Адраджэння" — спачатку даецца кагорткі агляд літаратурнауных прац па даследуемай праблеме. Дисертація азланае найбольш істотныя даследаванні творчасці нашага клясура — М. Грынчыка, А. Кісліцайнай, Б. Кормана, У. Конанна, А. Лойкі, С. Міхніковіча, А. Акуліч, Н. Лапідуса і інш.

Кіроткі агляд наукова-критичнай літаратуры па творчай спадчыне М. Баглановіча дае падставу сцвярджаць, што на розных этапах развіцця беларускага літаратурнауства і критикі творчасці гэтага вылатнага лістара слова ацэньвалася па-разнаму. Наиболы шырокіе і сцвячаны і смылы даследчыкі савецкага часу, якія не трымаліся як спіны плюта да глыбічных канонаў тэорыі так званага сашылістичнага рэалізму, якіх і кідаліся ў момант выкананіць "любое заданне партыі і урада", лавалі аб'ектычную аценку мастацкай спадчыны М. Баглановіча. Асадобіў пленімі былі ў гэтым сэнсе апошнія два дзесяцігоддзі.

Прыхільнасць М. Баглановіча да эстэтыкі эпохі Рэнесанса, аб чым слушна гаворыць некаторы даследчыкі яго творчасці, можна бачыць і на яго звароце да міфлагічных, біблейскіх сюжэтаў. Менавіта зварот да таких сюжэтаў зілавочны у творчасці літаратару і мастакоў ХІІ—ХІІІ ст. Гэта азланае і А. Лосеу: "Мастак Рэнесанса ... ведае усе міфлагічныя і сімвалічныя глыбіні сваіх біблейскіх сю-

штау, але яму важна выніць чалавечую асобу... "І у творчасці беларускага класіка Міхалагічны смакіт, біблейскія матывы замінілі значае месца. Гэта мы можам назіраць у цыклі яго вершау "У зачароўаным царстве", пазме "Страім-лебедзь" і інш. Пoэт пагібліпецца ў сілу стараннястася з метай прыкладаць славнае мінулае славітнарада і тым самым узяць нацыянальную свядомасць беларусау, а будаіш гісторычную памінь народа. Цікавы ў гэтым плане і цыкл "Мадонны", дзе М.Багдановіч змяртаеца да пошукуа пра гомата ў сучасным яму свеце, імкненіе звыскайную ханчицу-мадці да Багародзіцы, паве "Гліб" узымыча звычайнай ханчицу-мадці да Багародзіцы, паве "Гліб" надае гэтыму зображенію наўмыслюшую жыццёвую каштоунасць. У "Вірэх М.Багдановіча, прынесеных жанчыне, назіраеца рэнесансавы, павелічленне рыцара сваёй спадарыні, яго прыгажосці і пляшчоце. Маданы М.Багдановіча -- сімвал надзеінасці і неуміручасці жыцця, бо пакуль існуе самадланая любор маці -- жыццё непераможнае.

Адным з прынцыпаў эстэтыкі М.Багдановіча было палажэнне, што прырода, жыцце -- куды бырай, багацей за мастацства, якое з "нүні" ёца адбіткам сапраўднага жыцця, яго прыгажосці. Доказам гэтага могуць служыць шматлікія вершины паэта, такія як "Актава", "Мы дому плылі ў бурнім моры...", "Свяча бліскучая зіне..." і інш. Як вядома, гэты прынцып, што прырода багацей за разнастайныя формы мастацства, быў вялікім і ў эпоху Рэнесанса, што яшчэ раз паклеслівае лобрас велінне М.Багдановічам той эпохі і прыхільністася паэтада яе эстэтыкі.

Відавочна, што піённыя традыцыі эпохі Рэнесанса аказвалі упрымку на фарміраваніе светапогляду М.Багдановіча. Аугтар дисертатыўнага спасправаваў гэта доказаць, узяўшы для падваряджэння толькі творчасць італьянскага мастака слова той эпохі Данте. Беларускі паэт быў зноўшы з творамі Данта, з яго эстэтычнымі прынцыпамі. Як видоўшы на кнігу "Віянок" М.Багдановіч адбіраў творы строга прыліріў, уключыў у яго толькі саме лепшае і каштоунасце, на яго думку. Пратое, некалькі відокаў беларускі паэт творчасць Данта, гаворыць эліграф узяты М.Багдановічам да цыкла "У зачароўаным царстве".

О бы, разумны, зірніце самі,

І кожны наставленне аразумее,

Схаванае за лаічнымі радкамі. Данте. Пекін. 1Х

Менавіта гэтым абудзулены і наш выбар у наўзіраниі пеўных паралеліяў у творчасці М.Багдановіча і Данте.

Данте -- адзін з першых, хто үвёў у літаратуру традыцыю пошуку гармоніі ў аносінах чалавека з прыродай, з грамадствам, з уласным "я". М.Багдановічу гэта імпавадала, ён заусёды судносіў прыложае з этым, ласледаваў чалавече жыцце неадыруна ад наўакольнага асяроддзя, пра што сведчыць цыклы "У зачароўаным царстве", "Згукі сацькаушчыны", "Стары Беларусь" і інш. Творы Данте успрымаліся сучаснікамі і успрымаліца на шыдлкамі як глыбока нацыянальная, яны служылі і служаць перш за ўсё інтэрэсам таго народа, з асяроддзя якога выйшаў іх аутар, узламадзіц нацыянальную поднасць чалавека. Творчасць М.Багдановіча менавіта і вызначаеца нацыянальна-адраджэнскімі характарамі, прасякнута пафасам любові да Бецькаушчыны, служыла і служыць узмініці самасялімасці беларусау. У артыкуле "Беларуское возрождение" М.Багдановіч дае пераунальнную харэктэрystику эпохі Рэнесанса ў нацыянальным Адродженнем пачатку ХХ ст. на Беларусі і пры гэтым высока ацэньвае мастацства Данте. Можна з упэўненасці гаварыць, што М.Багдановіч узяў ад Данта пластыку і спісласць верша, падобна італьянскаму класіку, імкнуўся лабіца своеасаблівага зіхуения пастычнага роду, лесканаласці формы верша.

А Г. "Еры Данте, а сагуліншы усю сістэму спрадзвядзеніковага святаячленства, стварыў новую філасофію гуманізму, паводле якой спрэджалялася і ідэя, і голінасць чалавека пры яго зямным жыцці. Данте адкрыў чал. верг. і природзе і прыроде ў чалавеку. Як вядома, XII ст. нарадавала гэтыя прыблеме вялікую увагу. Вучоныя і літаратары спраччаліся наконі тэхі чалавека, яго неуміручасці, альносін чалавека да Бога. Чалавек реаг. даусі з трох пазіцый: яго альносін да рэлігіі, узаемадносін з пірамідай саслоўной прыналежнасці. Першы фактар звязаў яго з небам, другі землю жыцца, абліаў вечную асалоду; другі азначаў патрабаваніці цела, прадугледжваў працят роду; трэці прадызначаў права і абавязкі асобы, дараваў прывілеі або імкненні жыцця. Італьянскі мастер слова засяроджваў увагу на многіх аспектах гуманізму, падкрэсліваў, што духунае і маральнае развиціё асобы -- вышэй за ўсё. Творы асобы і яе развиціё паступова наўбывае класічны харэктар: чалавек гэта цэнтр Сусвету.

1 Лосев А. Эстетика Возрождения. - М.: Мнісь, 1982. - С. 338.
2 Багдановіч М. Поганы збор твораў: У З. Т. - Мінск: Навука і Техніка, 1991. - Т.І: Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чарнавіны, пакілі. - С. 52.

Максім Багдановіч імкнуўся ласледаваць запаветную сутнасць жыцця, малэль якога -- жаданне чалавека перавалодзіць асяродкавасць, узяцца над ёй, стаць арганічнай часткай жыцця усеагульнага. Адна з актуальных задач сучаснай літаратуры, па вызнанчні

крытыка Г.А. Белай, — "попыкі пункту апоры, які зынчаве духуныя матчы масцы чалавека, попукі "маральны сістэмы"¹. Знажданне новых форм мастакага алюстрацыя рэчаисці, камі вызначыся каштонасці аспект мастакай літаратуры — мастакага пазнанне чалавека і чалавечства ў іх гістарычным чалавечым візінстве, вяртае нас да Багдановіча і Данте. Менавіта сёня можна скказыць, што шляхі Данте і Багдановіча і шляхі эпох сышліс. Дніятрска-Багдановіцкае візначэнне сутнасці чалавека як ніколі ён імадзе анонстыраму інтарасу нашага сучасніка да проблемы маральга і эста-тичнага ідалу і звытае нас да пісьменніку, якій кінгілі з'юёдлы сваі позірк у будучасе, быті заусёды заклопочання чалавечы-чалучыцамі, пісьменніку, якія стварылі непаўторны мастакі с.д.

Данте і Багдановіч, закрануышы адвечны тэмы Грамадзянскасці, і-тэлекту, чалавека і яго прызначэння, Кахана і яго дывайніка Трагізму, выйшлі на глабальную проблему — чалавек і Сусвет.

У пачатку ХХ ст. востра паўсталі задача развіція беларускую мову да узгоруну літаратурнай, зрабіц яе сродкам зносін ва ўсіх сферах жыція. У той перыяд зрабіц гэта было няпроста, таму што беларусам расійская самадзяржаце на дугі час алмовіла у праве вучыца і друкавацца на роднай мове. Вывесці беларускую мову на ўзроўні высокаразвітай, літаратурнай маглі толькі "геныі сло-ва"².

За гэтую налёткую справу і узантісі нашы таленавіты пісьменнікі — Я.Купала, Я.Колас, М.Багдановіч і інш. Менавіта яны сва-ёй творчасцю выпрацуваці асноўныя нормы літаратурнай мовы, стварылі на роднай мове такія мастакія каштонасці, якія атрымалі агульначалавечес, сусветнае прызнанне.

Адзіная прымыцёвая книга вершау М.Багдановіча "Вянок" /1913/ ал першай да апошній стагонкі прасякнута лухам нацыяналь-нага Алраджэння, ізвалі сцвярдження агульначалавечых гуманістыч-ных прынцыпаў. Кніга сведчыла пра намер аутара падніць самасвядо-масць беларускага народа, абузіць у яго глыбокія нацыянальна-патрыятычныя пачуці. Яна павінна была таксама паказаць усіму све-ту, што беларускай паэзіі жывая, дзеясная, мае свае жанравасты-лёвый асасблівасці, нацыянальную амітнасць. Таму правільна заува-

жы А.Лояка, што "...адраджанская, агульна-руманістичная ідэя прынадавала ў Багдановіча ў "Вянку"¹. Гэта і сапрауды так, бо усе творы книгі ён" яны агульны імяні Алраджэння, нацыяналь-на-вызваленчыя матывы. "Вянок" — гэта вынік таленту і напру-жанай трохгадовай /1909—1912 гг./ творчай працы М.Багдановіча. Тут мы сачым і адчуяме, як малады паэт паднімае не высокі літа-ратурна-мастакіі узоровеніе занядбане беларуское слова, перадае у ім самия разнастайны чалавечыя пачуці і настроі, які ён улавлі-вае дух сваіго часу, полых новых ідей, які самадзяна імкнешыя пазнаць ісінку, спасцігнучь сутнасць і сэнс жыція чалавека, яго прызначэння на зямлі, з якога настойлівасцю праводзіц іхр нація-нальнага ўядрэжнія Бальшавічыны.

Пяты цыкл "Вянка" М.Багдановіч называе "Думы", да якога цес-на прымыкаюць "Вольныя думы", "Старая спадчына". Творы гэтага цэнтральнага раздела книгі асабовіва вызначыліца імкненнем паэта засяродзіц увагу чытача на такай важнай проблеме для Беларусі пачатку ХХ ст., які праблена сацыяльнага і нацыянальнага Алраджэн-ня. Адкрываецца раздзел эпіграфам, узятым з верша Я.Барынскага: "Не подражай: своеобразен гений...".

С Израілем певцу один закон:

Да не творыт себе кумирос он!²

Да зенным эпіграфам Багдановіч падкрэслівае, што яго агуль-скага души будзе свабоднай, незалежнай ад яуных і уяўных аугар-тэту, што дэяна-мастакія попукі не будуц замыкацца у вузкім коле арганічальных логів, маралізтарскіх павучанняў. Ужо ў са-мін пачатку цыкла "Думы" засироджваеца увага на праблеме духо-вага крысісу свідомісці сюrod прадстаўнікоў наукаў і мастакай інтелігенцыі Краіны на мяжы стагоддзя. Пра гэта следзяць вермы "С.Е.Палуна", "Кегам", і інш. Яны вылучаюцца мінормасцю гучан-ні, аднак поуны нарады на лепшое будучасе. Так, у верме "С.Е.Па-луна", напісанам з нагоды заучаснай смерці маладога літаратара Сергея Палуна /1890—1910/, М.Багдановіч гаворыц, што чалавек нараджаецца і живе нездарма, ён павінен пакінучь пасля сябе па-

¹ Лойка А. Максім Багдановіч і праблемы развіція беларускай лі-таратуры пачатку ХХ ст. Дыс. ... д-ра Філалагічных наукаў: 10.01.03. — Мінск, 1969. — С. 236.

² Багдановіч М. Пуны збор твораў: у 3 т. — Мінск: Навука і тэх-ніка, 1991. — Т.1: Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чар-навы накіды. — С. 104.

1 Белая Г. Художественный мир современной прозы. — М.: Наука, 1983. — С. 31.

2 Багдановіч М. Пуны збор твораў: у 3 т. — Мінск: Навука і тэх-ніка, 1991. — Т.1: Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чар-навы накіды. — С. 104.

міць. Таму і зліграфам да веरша пает бяра французскі афарым: "Кожны чалавек з "пульеца паслядоўнікам яког-не будзе вялікай ідэі". Свайм творам Багдановіч спярмле, што С.Палуун бы паслядоўнікам беларускай нацыянальной ідэі і зрадіў за сваё наядоў-гас жыцё ўсё, каб пакінучь пасля сябе у сердцах людзей наядею на іх духуючее адраджэнне. Патрыёт-адраджнец С.Палуун парауношуецца ў творы з наядеснай зоркай, што асвячае ночу, юліям шлях да прауды, запальвае наядею на лепшас. М.Багдановіч чалэунены, што превысьці так, як праўны яго сюбра С.Палуун, з чистым с'рдцам і цвёрдай верай у нацыянальнае адраджэнне, "лепшай долі німа не замлі". Сам пает праху сваё кароткае жыцё так, як і мару: злігася за шчасце людзей у родным краі, аддаў гэтай справе ўсе свае ту-оф-акварнаму гарэнню і энтузіазму героду-адраджніау.

У верши "Катаңцу" пает адкрыта гаворыць пра духоуны крызіс інтэлігенцыі пачатку XX ст., пра расчараванне жыцем, пра страту ідеалаў і веры у паліпашне умоў жыці нарада ў выніку пажежні Расійскай рэвалюцыі 1905—1907 гг. і у сувязі з наядошчай пасля гэтага чорнай фэакцыі, калі засверніліся дэмакратычныя длукаўныя органы, нацыянальныя мовы, зачыніліся нарускія школы, насељніцтва было поунасцю пазбаўлены сацыяльных і палітычных праваў. Менавіта страта наядеі і веры ў нацыянальнае Адраджэнне падшурхнула да самагубства многих лепых прадстаўнікоў нацыянальнай ідэі, у тым ліку і С.Палууна. Сваймі творамі М.Багдановіч заклікае не губляць веру ў сацыяльнае і нацыянальнае разнівление народу.

У справе культурнага адраджэння Беларусі М.Багдановіч ускладаў вялікую наядэю на інтэлігенцыю, але добра разумеу, што спартрэбіца пеўны час для таго, каб беларусы-інтэлігенты ачулуі сябе спаравальнымі правадырамі нацыі. У гэтай высакароднай справе, на яго думку, вялікую ролю палінна адыграць газета "Наша ніва". Менавіта яна здолыла стать правадыром ідэі нацыянальнага адраджэння ў народных мас, той сілай, якая змога згуртаваць вакол сябе інтэлігенцыю і ўсіх, хто необыкнавы для беларускай ідэі. Дараги, праблема нацыянальных інтэлігенций у пачатку XX ст. турбавала многіх пратгесініх літаратораў таго часу — Я.Купалу, Я.Коласа, М.Гарэцкага, З.Вядуло, Яўлігіна Ш. і інш. Аб гэтым сведаць шмат якія творы пазынкіх пісьменнікаў, што друкаваліся на старонках "Нашай нівы".

Сучасныя даследчыкі творчасці Багдановіча /А.Ломка, У.Копан,

т.Чабан і інш./ алзначаюць ідэйна-эстэтычную дадзенасць цыкла "Думы" да нашаніцкай пазітіў, у прыватнасці, бліжэйшыя яго да Я.Купалы і Я.Коласа. З такой думкай нельга не пагадаіца, калі параунаць тематику і проблематыку, матывы дадзенага цыкла М.Багдановіча з творчасцю першых народных паятав Беларусі. Гэта паслядоўнікі сярод письменнікоў, якія з "пульеца галоунам" героям нашай касі" — беларускага мужчыны, які з "пульеца" — паяті пачатку XX ст.

Цыкл вершау "Думы" выкладаеца адзінствам тематыкі, аутар у ім ні на адзін момант не адхілецца ад галоунай ідэі — ідэі нацыянальнае адраджэння роднага края. Гэта яшчэ раз лакавае, што беларуская ідэя адтырвала важнейшую ролю ў творчасці паята. Усё творы нікі або "яднаны сацыяльны і нацыянальны" праблематыкі, кожны з іх мае сваё сэнсавое прызначэнне. Так, з метадарычных во-брозаў крэйці, зор, якія сімвалізуюць сабом новае адраджэнне, якое не можа быць слена знікнучь, паступова выраставае тема народа і Башккаушчыны /верш "Краю моі родны! Як выкліты богам..."/. Гэты верш пераклікаецца з вершам Я.Коласа "Наш родны край", якім зробіў народны пает у 1906 г. на старонках газеты "Наша Доля". Тут, па-заней /1909 г./, у верши М.Багдановіча, адзін і той жа маты туўгі жальбы, спадлы да шматпакутнага роднага края і яго народа.

У ц. "... "Думы" пает вынужле грамадскіх ідэяў, думкі і жаданні асобы, якая песна звязана і арганічна з "яднані з наролам. Багдановіч, паз перажыванні індывідуальны, асабісты раскрывае психалогію "ардын" мас, заглыбліеца ў самасвідомасць беларусаў. Мы цалкам этодны з І.Іашыным, які зауваражвае: "Само разуменне чалавека ў Максіма Багдановіча звязана з ідэй народа і народа, вынікне з гэтай ідэі, з яго эмбаратацічнага гуманізму...". Цыкл "Думы" — гэта гімн жыці і яго прыгажосці, гімн чалавеку-творцу, батацію яго душы. Па кампазіцыі, глыбіні выказаных думак, ширыні темы, філософскіх абагульненнях, эмістоунай вобразнасці ён з "пульеца" — пульмінальным у кнізе "Вінок".

Пасля выхаду з друку "Вінка" у творчасці М.Багдановіча працягваецца працэ паглыблення сацыяльных і нацыянальна-вызваленчых ідей. Яго лірыка ўбірала ў сябе сама жыцё, наядеі і імкненні,

¹ Івашин В. У рэчы паскоранага разынца // Івашин В. Да вышыні рэалізму: Асноўныя тэндэнцыі разынца беларускай ліхастрычнай і савецкай літаратуры. — Мінск: Мастр.літ., 1983. — С. 61.

якім жу беларускі народ. Паэт усё больш удумліва і напружана разважае над лёсамі народа і свайго краю. Пра гэта сведчыць многія яго верши, такія як "Народ, беларускі народа!", "Мякі", "Пан і музык" і інш. Чытаючи гэтыя і падобныя ім творы, яшч раз упэунівается, што тема Радзімы і народа заусяды хвалівала чулае сэрца нашага паэта-гатрыёта.

М.Багдановіч жу налэзей бачыць Беларусь — ве бодлай ад сапы-яльнага і нацыянальнага прыгнёту. Таму кевыпдэксзы і з"яўляюца верши "Мве песні", "На чужіне" і інш., якія вызнаўчыя сваім патрыйчым гучаннем, душуным болем за настартныя пагуты і прыніжэніі роднага края і яго народа.

У другой главе — "Пытанні беларускага адраджэння ў побліж-стых і літаратурна-крытычных працах Максіма Багдановіча" — даследуеца працлема культуры-адраджэнскіх ідей у шматлікіх артыкулах нашага Класіка, такіх як "Беларуское адраджэнне" /1904/, "Глыбы і славі" /1911/, "Кароткая гісторыя беларускай пісьменнасці да ХІІ стагоддзя" /1911/, "За сто лет" /1914/, "Новы перыяд у гісто-гопіі беларускай літаратуры" /1912/, "За три гады" /1913/, "Забы-ти мяя" /1915/, "Сталецце руху беларускага народа" /1914/, "Но-вэя інтэлігенцыя" /1914/, "Беларусь" /1915/, "Хто мы такі?" /1915/, "Аб веры наших пращацураў" /1916/ і інш.

Максім Багдановіч бы не толькі вылатны паэтам, але і дас-канальнікам. У гісторыі беларускай літаратуры ён — першы прафесійны крытык; яго творчасць у гэтым сэнсе і на сучасным эТА-ПЕ ўзурне сабой наікантарнейшую скарбіцу лумак, разражанні, па-прапаноў для далейшага развіцця нашай нацыянальнай культуры. Па-сунасці, ён акрэсліў усе асноўныя шляхі, па якіх нацыянальнае адраджэнне можа развівацца і завяліць трыумфам падмуркі ў грамад-стве. М.Багдановіч прысыцьціў гэтыя справе ўсё жыцце, настоіна-укараняючы ў свядомасць беларусаў і ілю нацыянальнае вызваленне. Яго артыкулы, прысвечаныя культуры адраджэнню Беларусі, вытры-малі шматлагодовую праверку, яны з поспехам могуць быць выкарыстаны і на сучасным этапе развіцця нашага грамадства, яго нацыянальнай культуры.

Развіціе любой нацыянальнай культуры немагчыма без развіція нацыянальнай мовы, якай з "Луціца неад" смінай часткай духоўнай культуры любога народа. Стать незалежнай нацыяй, захаваць сваё месца юрод цывілізаваных народаў свету беларусы змогуць толькі праз сваю родную мову, бо нацыянальная мова — гэта душа народа,

найкаштоунейшы скарб яго культурнай спадчыны. Таму пытанне аб беларускай мове напачатку XX ст. было адным з галоўных у справе нацыянальна-культурнага руху. М.Багдановіч і яго палічнікі до-бра разумелі значэнне нацыянальнай мовы для пакраіннага гісто-рычнага развіцця сваіго народа і ўсімі сіламі ласіваліся таго, каб родная мова увайшла ва усе сфери жыцця беларускага грамад-ства. Выхаваць любоу і пашану да беларускай мовы М.Багдановіч імкнуўся таксама шляхам спасылак на яе старынны ўзрост, на ко-лішнє шырокое ужыванне яе ў розных сферах пазнанняга і куль-турнага жыцця роднага краю. Пісьменнік нагадваў сваім сучасни-кам, што жыве беларуское слова нашых продкаў было выразным, да-кладным, сакавітым, мілагучым, далікатным, што без яго ужыван-ня не магла абыцца нават паркоўнаславянская мова, на якой доўгія гады друкавалася ролічная і часам свецкая літаратура. Гэтым пытанню М.Багдановіч прысыцьціў літаратурна-крытычны ар-тыкул "Кароткая гісторыя беларускай пісьменнасці да ХІІ ста-гіліцы".

Свое погляды на ролю інтэлігэнцыі ў нацыянальна-культурным жыжку М.Багдановіч аструтнаваў у артыкулах "Беларуское адраджэн-не", "Новая інтэлігенцыя", "Новы перыяд у гісторыі беларускай лі-таратуры" і інш. На яго думку, інтэлігэнцыя павінна стаць тым ру-жавіком, ікі зможа прывесці ў адраджэнне ўсе пласти насельніцтва Беларусі і да сяю незалежнасці. Багдановіч лічыў, што інтэліген-цыя — гэта лідэр, якія зможуць рушыць наперад справу нацыяналь-нага адраджэння, бо гэта не толькі носьбіты, але і ідэолагі бела-рускай ідэі.

Па пытанню ўсёй інтэлігэнцыі ў нацыянальным руху выказава-ліся і Я.Лесік у артыкуле "Народ і інтэлігенцыя", і А.Навіна — артыкуле "На дарозе да юната жыцця" і інш.

М.Багдановіч і яго палічнікі ніколі не трацілі налэзу і ве-ры ў тое, што беларускай нацыянальнай культуры належыць лепшае су-дуче, нагледзячи на розныя засароні, ганені. З прыненасцю ад-значае ён факты ужывання беларускай мовы ў тагачасных неспрятль-ных умовах асобнымі гандлёвыми фірмамі /карастаненцы, праіску-ранты, каталогі розных вырабаў і інш./. Гэта дае права тым зрабіць выснову, што ў краі "пачынае фарміраванца усведамленне, што бела-руская мова па праву узяласці ў мясцовы грамадскі ужытак...". Усё гэта паказвае, што ў свядомасці мясцовага грамадства беларускі народ "не ісаў іса — іса-іса", а самастойная нацыянальная белі-

чынія, беларускі ж рух — культура-грамадская сіла".

Вялікую увагу М.Баглановіч наладаў развіцію беларускага мас-
тапакага слова, шыра радаваўся нарадженню новых літаратурных сіл,
пайдыміўшы таленавітых пісьменнікаў крытычнымі артыкуламі і ра-
цеізімі. У сваіх літаратура-крытычных працах "За гры галы" /аг-
пад беларускай краснай пісьменнасці 1911—1913 гг./, "Новы перыяд
у гісторы беларускай літаратуры", "Беларуское адраджнне", "Глы-
бы і слай" і інш. нам літаратуразнаўц развенчвае "Ф. створаны
рускімі і польскімі шыяністамі, аб нібята спрадвеч", адсталасці
беларусаў, іх няздольнасці да самастойнага нацыянальнага гасцінца,
да мастацкай творчесці. "Прыглядаючы да наўежшай беларускай
пісьменнасці, — алінчачу ён, — можна лёгка прыкметіць ад' цікавае і карыснае з "лішча. Яе аднакалёрыны слоі, што зблусі з сортам
пісьменнікаў — наследнікаў Багушэвіча, наіншай зікауших пасля
алрага ці двух твору, — гэты слой стаў патроху дзе-нізе счас-
ніца, у ім з "ніласі колькі язэр, сабраўшых у сябе усе юго яр-
касць, з кожным годам усё болей узрастайчых і у сваім развіціі
прымаючых больш-менш асабістый колеры. Значэнне гэтага руху вельмі
важнае, бо толькі при ім літаратура мае змогу не таптацца на адным
месцы, а расці і умыці ў глыбі"!² М.Баглановіч радаваў і той факт,
што у беларускую літаратуру прыйшли ужо не "пісьменнікі-адраджене-
кі", а сапраўдныя таленты, якія славімі творамі пашыраюч межы на-
цыянальнай літаратуры новымі тээмамі, вобразамі, вызначаюч аднавел-
ныя задачы. У сувязі з гэтым ён алінчачу творчесць Я.Купалы, Я.Ко-
ласа, Ядвігіна Ш., А.Гаруна, Ц.Гартнага, Цёткі, Эм.Бядулі і інш.,
якія сапрауды сталі выдатнімі пісьменнікамі. Алінчачуны дасягнен-
ні і заваявы беларускага мастацкага слова, Баглановіч разам з тым
паграбаваў ад беларускіх пісьменнікаў яшчэ большата улаксаналення
свайго таленту, мастацкага майстэрства, стылю, заклікаў настоўмна
шукаваць новыя тэмы, вобразы, сюжэты. Пачынаючым літаратарам ён рабу-
сміней звяртаўца да фольклорных сюзгаў, вобразу, тэм, сімвалу,
твorchіх апрацоўваш і узіміцаў на п"едестал агульначалавечых ма-
рэльных каптонасцей.

Важнае значэнне для пашырэння нацыянальнай ідзі М.Баглановіч

¹ Баглановіч М. Поні збор твору: у З. Т. — Мінск: Навука і тэхніка, 1993. — Т.2: Мастац. проза, пераклады, літаратурны артыкул, разназі і напаткі, чарнавыя накілы. — С. 284—285.

2 Тымсама. — С. 185.

наладаў перыядычнаму друку. Асабліва ён вызначіў дзеянасць газе-
ты "Наша ніва": "... "Наша ніва" вяла настоўную асветніцкую пра-
цу. Ставічи сваёй метай усебаковае адраджэнне беларускай народнай
культуры і, таким чынам, цвердла стончы на вызначанай лэмакратыч-
най пазіцыі, яна прабіла сабе шлях у самія глыбія куткі Беларусі,
у самыя чёмныя пласты насельніцтва". Крытык алінчачу, што гэта
газета з "ніласі для многіх тысіч беларусаў першая газета, якую
яны прачыталі на роднай мове. А гэта, несумненна, спрыяла росту
іх нацыянальнай самасвядомасці".

М.Баглановіч добра разумеў, што веданне чалавекам гісторыі
сваго краю, народа будзе становічча ўпльываць на фарміраванне яго
асобы, грамадзяніна. Айчыны, лепых рыс нацыянальнага харектару.
Ён лічыў, што вывучэнне народам сваёй гісторычнай спадчыны зможе
актыўнаваць яго ўзел у духотна-культурным адраджэнні Бацькушчыны. Тому паэт даволі часта выказываліца па наўбоўш важных моман-
тах з мінулага Беларусі, асабіліва па тых, якія змаглі с узіміці на-
цыянальны тонар, абудзіць інтарес да духоўнай спадчыны. Як гісто-
рыка-адрадженца яго наўбоўш цікавіў перыяд Вялікага княства Лі-
тоўскага, які стаў сапрауды "златым векам" для развіція і уздыму
нашай нацыянальнай культуры. У артыкуле "Беларуское адраджнне"
М.Баглановіч падкресліў: "Узмешчоуды понасцю ў склад Вялікага кня-
ства Літоўскага, яна /Беларусь. — Г.-Ц.Т./ адчувальна перацягнула
чынамі сваёй культуры на шлях гісторыі Літву, і, заміеушы над
ёй праціт, працягвала развівача на сваіх старажынаўскіх
коронах".²

Творчыя працы Старажынту Беларуска-Літоўскую дзяржаву /Вялі-
кае княства Літоўскае/, М.Баглановіч лічыў не лішнім нагадаць,
што дэяжжаючы індігут прынадліўся ў беларускіх нацыянальных
формах. Увогуле, эфект за гістарычнай народнай паміці патрабе-
быў у пачатку XX ст. т. я. хутчэйшага ўзіміці самасвядомасці насель-
ніцтва Беларусі.

Нацыянальнае адраджэнне любога народа немагчыма без нацыяналь-
най школы. Наўбоўш трагедыя нашага народа менавіта ў тым і
заключаецца. Не прылагу многіх стагоддзяў нам адмаяглі да 1 ціпер
адмаяглі ў магнітасці месца беларускую школу. Ужо вырасла не адно
пакаленне беларусаў, якія гісторычна адгарвани ад сваіх нацыяналь-

¹ Баглановіч М. Поні збор твору: у З. Т. — Мінск: Навука і тэхніка, 1993. — Т.2: Мастац. проза, пераклады, літаратурны артыкул, разназі і напаткі, чарнавыя накілы. — С. 275.

2 Тымсама. — С. 260.

ных каранёу, якія вижаваны на чужой культуры. У пачатку ХХ ст.

М.Баглановіч прадаючу гэту неясцеку, таму і папірэджваў пра
магчымасць такога пазору У гісторыі адраджэння. У артыкулах
"Беларускі бежанскі прытулак", "Голос з Беларусі" і інш. ён вы-
ступаў за стварэнне нацыянальнай школы, за увядзенне ў вучэбны
працэс беларускай мовы. Аналізуруч факты навучання дзеяй на рол-
най мове, ён даказаў, што той, хто з маленства грамоту такую шко-
лу, усё сваё жыцё будзе алданы разаме, Бацькаўчыне. таму что
успрыме ў сібе не толькі любоу да матчынай мовы, што і да ўсёй на-
цыянальнай культуры.

У сваіх поглядах на стварэнне нацыянальнай школы Багдановіч
у пачатку ХХ ст. не быў адзінкім. Многія прыхільнікі і дзеячы
нацыянальна-культурнага руху выступілі У том час за права нацыя-
нальных у школах Беларусі на нацыянальную мову. Так, з "Народнага
шэраг артыкулаў", прысвечаных гэтаму пытанню, спродял якіх артыкуль-
я Л.Лесіка "Што рабіць?", А.Навіны "На даросе да ногага жыця", Цёт-
кі "Як нам вучыцца", С.Палуана "Пра нацыянальную школу на Белару-
сі" і многія іншыя. Яны усе, былі адзінкі ў тым, што любая нацыя-
нальная школа не можа існаваць без роднай мовы, разумелі, што лёс
адраджэння нацыі залежыць ад таго, ці змогуць беларусы адстапіць
існаванне сваёй мовы ва ўсіх сферах жыція.

Максім Баглановіч быў алтымістам, шыра верыць у светле буду-
чуе Беларусі, у тое, што беларусы не выракуцца сваёй бацькаўшчи-
ны, не забудуць сваёй нацыянальнай багатай духоўнай культуры і
спрадвечнай, Богем даценую, мілагучую спечную мову. Ён глядзеу
на нацыянальна-культурнае адраджэнне пачатку ХХ ст. як на э'яву
агульнаевропейскага значэння, заклікаў беларусаў будаваць новае
жыцё з улікам сваіх уласных духоўных насыткаў і дасагненіяў еу-
рапейскіх краін. Гістарычная практика многіх народаў даказала
правильнасць выведаў нашага клясіка наконт неабходнасці культурна-
га адраджэння для самасъбітнага жыція нацыі: веданне сва-
ёй культуры, гісторыі, мовы, традыцый і звычаяў, выражэнне пытан-
ні нацыянальнага і інтэрнацыянальнага. Усё гэта неабходна для
фарміравання нацыянальнай самасъбломасці кожнага народа, У тым
прыкмету і беларускага, які У пачатку ХХ ст., дэнкуючы рэвалюцыяну
узьдзму У краіне і дзеяйніці нацыянальна свядомай інтелігенцыі,
перш за ўсё пісьменнікаў, пачаў абуджаша да актыўнага сацыяльна-

науковай і публістычна-крытычнай творчасці М.Баглановіча ау-
тар робіць наступныя выклады і аргументы.

Максім Баглановіч зрабіў ўсё магчымае для культурнага і на-
цыянальнага Адраджэння Беларусі У пачатку ХХ ст. Ен разам з Янкам
Купалам і Якубам Коласам узмыні беларускую літаратуру на агульна-
европейскі узровень і паказаў усюму свету, што наша нацыянальная
літаратура варт самай пльнай увагі, бо У аснове яе ляжаць гума-
гісторычны і агульначалавечы ідэі.

Усі творчасці нашага класіка літаратуры візанаеца нацы-
нальна-адраджэнскім характерам, праскнута пафасам любові да Баць-
каўшчыны, служыць узіміцу самасъбломасці беларускага народа. Гу-
зелі плённы упрымку на фарміраванне светапогляду М.Баглановіча,
асабліва творчасць італьянскага паэта Данте.

У мастакай творчасці М.Баглановіча значную ролю адыграла
вусная народная творчасць. Паэт лічыў, што фольклор — гэта кіл-
та народная муладсці, якая вучыць толькі гуманізму і прыгожому.
Тому цыкл "У зачарованым царстве" як бы выцікае з народнай паэты-
кі. Аутэр праэ вообразы міфалагічных істот імкненіца раскрыць духо-
вую існасць, светауспрыманне беларусаў. Ужо У першым раздзеле
кнігі "Зінок" М.Баглановіч кітчя да духоўнага адраджэння сваёго
народа. Следзі творчасць паэт імкненіца паказваць багатыя народныя
культывы, лепь узор выкарыстанні фальклору з метай нацыянальнага
Адраджэння. На тацкімі творамі ён даказаў, што народная песня —
найбагацейшы юрб для адагачэння прыгожага пісьменства новым. Вон-
кім разамі, сюжетамі жырамі.

У сваіх мастакіх і публістычных творах М.Баглановіч зліп-
таеца да гісторыі сваёго краю, заглыбленіца У славутае старымы-
нае мінулае. Ён адзін з першых, хто У пачатку ХХ ст. нагадаў се-
лавусам, што У іх яшчэ ў старадаўні часы быті выдатны кнігадру-
кар, асветнік, вучоны, што калісь Беларусь мела такую багатую
культуру, што ёй зазироцілі наўат самыя разітыя єўрапейскія
дэярмавы. Паэт лічыў, што славнае гістарычнае мінулае Беларусі У
справе адраджэння нацыянальнай самасъбломасці народа павінна ады-
граць адну з найважнейшых ролей.

М.Баглановіч адзін з пачынальнікаў урбаністычнай тематыкі У
беларускай літаратуры ХХ ст. Тэта тема распрацавана ўм У цыкле
"Места", лэс гардское жыцё пастасць са сваім турботамі і кло-
тамі, беласцю і багаццем, прыгажосцю і імплікацыяй.

аутара звернута на праblems сацыяльнага становішча широкіх народных мас Беларусі, на наебуднасці пасціжання імі вызваленчых ідей. У ідэйна-эстэтычным, філософскім аспекте творы гэтата раздзела наўбольш суручны творчасці Я.Купалы і Я.Коласа. "Думы" —

гэта голас і думы самога народа, тут аутар паказаў рост грамадской і палітычнай самасвядомасці народных мас, іх пратест супраць сацыяльнага і нацыянальнага прынёту, асуджэні ў іх патрыятычных пачуццяў. Усе творы раздзела "Думы" вызначаюцца лігістамі тематыкі, аутар і на адзін момант не адхілецца ад гаючай ідэі — ідэі нацыянальнага адраджэння роднага краю. Гэта яшчэ раз лакацавае, што беларуская ідэя адыгрывала важнейшую ролю ў творчасці паэта.

Для нашага песьяра быць грамадзянікам — значыць служыць народу, жыць яго інтересамі і спадзіваннямі на лепшое будучаве. Адсюль у эстэтычным плане і яго разуменне асаюязку паэта перад сваім народам, у якім вынуждзенца высакароднае імкненне прасвятіць народны масы духуна і маральна, разбудзіць іх свідомасць, развіць іх сацыяльнную актыўнасць. Уся творчасць М.Багдановіча прасякнута народным духам, нацыянальна-вызваленчымі мэтыямі. Створены паэтам вобраз жывітворнай крыніцы сімвалізуе нацыянальнае Адраджэнне, якое не стыніць нікія рэакцыйныя сілы, што паусталі на пляму разділа і размежу беларускай ідэі.

М.Багдановіч пісаў свае творы будучы глыбока перакананым у неабходнасці здзяйснення для свайго народа ідэй нацыянальнага адраджэння і стварэння умоў для развіцця беларускай культуры, таму яго літаратурная лізейнасць з "чулінца" прыкладам адланасці сваіх Радзіме, сваіму краю. Творчы талент яго невычаргальны. Імкненне М.Багдановіча асэнсіраваць гармонію Сусвету, касмічную прастору, пазнаць загадкую душу чалавека у сваёй аснове набывае глыбокі Філософскі сенс і дае новыя перспектывы канцэптуальна-светавага погляду на усю творчасць паэта.

Мастацкая і публічнічна-крытычная спадчына М.Багдановіча, безумоўна, багацейшы агульначалавечы скарб, які уліваецца у рэчы-шта сусветнай культуры. Але у первую частку — гэта наўкаштоунейшы скарб беларускага народа, снар-дымант, які не гублюе сваёй вялікай духунасці і маральнай сілы вось ужо на працягу многіх дзесяцігоддзяў.

СПІС ПУБЛІКАЦІЙ

1. "Песень у их величарная колыбасиц...". Максім Багдановіч і Украйна // Роднае слова. — 1994. — № 5. 0,4 л.а.
2. Две эпохи: Багдановіч і Данте / на пытанні аб зместоунаи сучаснасці ў творчасці паэту // Весці Беларускага літаратурнага педагагічнага універсітэта. — 1995. — № 2/4/. 0,6 л.а.
3. Багдановіч і Данте / дыялектыка сімвалу // Весці Беларускага педагагічнага універсітэта. — 1995. — № 3/5. 0,4 л.а.
4. Адраджэнскія ідэі у цыклі вершаў "Думы" М.Багдановіча // Весці Беларускага издзяйсненія педагагічнага універсітэта. — 1996. — № 4. 0,5 л.а.

РЭЗЮМЕ

Ганчарова-Цынкевич Татьяна Владимировна "Максим Богданович і беларускае адраджэнне пачатку XX стагоддзя".

Ключевые слова: национальнае адраджэнне, беларуская літаратура, творческая, спадчина, публіцистика, культура, эстетика, літактэзія, працэс.

У дисертациі ласледуеца творчесць Максіма Багдановіча на фоне літаратурнага працэсу Беларусі пачатку перыяду.

Знокалічны з пастаўленай задачы, аналізуеца мастактва, выяўленчыя-крывічнае і публіцистычнае спадчына нашага класіка, выяўленчыя яго роля і значэнне у развіціі беларускай літаратуры пачатку ХХ стагоддзя і пазнейшага часу, акраслівеца яго месца сярод іншых мастакоў слова, вызначаючыя яго эстэтычныя погляды, асноўныя тэнденцыі яго творчасці, такаваеца яе арганічная сувязь з жыццём народа, з проблемамі нацыянальна-культурнага адраджэння Беларусі.

У першай главе "Мастацкая спадчына Максіма Багдановіча у свято-ле праблемы беларускага адраджэння" ўвагу дисертанта прыцівядаецца рэсы пазіціі М.Багдановіча, як не філософічнасць, медытатыўнасць, сімволіка, зварот паэта да вобразу і матыву агульначлавечага значэння, гісторыям і маштабнасцю паэтычнага мысленія. Мастацкая спадчына беларускага класіка ласледуеца на фоне паэтычных традыций мастакоў слова шынных часоў, у прыватнасці Альг'еры Данте.

У плане пастаўленай праблемы закранасцца і творчесць Янкі Купалы, Якуба Коласа, Сяргея Палуяна, Цёткі, Эмітрака Бядуля і інш.

Другая глава "Пытанні беларускага адраджэння у публіцистичных і літаратурна-крывічных працах Максіма Багдановіча" прысвечана даследаванню праблемы культура-адраджэнскіх ідей у таких агтыкулах нашага класіка, як "Беларуское адраджэнне", "Глыбы і слай", "Кароткая гісторыя беларускай пісьменнасці да ХХІІ століцца", "За сто лет", "За три гады", "Забыты шлях", "Беларусы" і інш. У гісторыі беларускай літаратуры М.Багдановіч -- першы прафесійны критик; часць у гэтым сэнсе уяўляе сабой найкаштоўнейшую скароніцу думак, развязанную, прыданую для развіція нашай нацыянальнай культуры не толькі на пачатку ХХ стагоддзя, але і на сучасным этапе.

М.Багдановіч сваёй літаратурнай дзеяльнасцю сцвердзіў неабходнасць зліяснення ідэй нацыянальнага адраджэння. Яго мастацкая і публіцистична-крывічная спадчына -- сагае ён агульначалавеческую скраўб, які уліваеца ў рэчышча сусветнай культуры.

РЕЗЮМЕ

Гончарова-Цынкевич Татьяна Владимировна "Максим Богданович і белорусское возрождение начала XX века"

Ключевые слова: национальное возрождение, белорусская идея, литературное творчество, наследие, публицистика, критика, культура, эстетика, поэзия, процесс.

В диссертации исследуется творчество Максима Богдановича на основе литературного процесса Беларуси начала нашего столетия и в связи с белорусским возрождением этого периода.

Исходя из поставленной задачи, анализируется художественное, научно-критическое и публицистическое наследие нашего классика, определяется его роль и значение в развитии белорусской литературы начала ХХ века и последующего времени, очерчивается его место среди других мастеров слова, определяются его эстетические взгляды, основные тенденции его творчества, показывается его органическая связь с жизнью народа, с проблемами национально-культурного возрождения Беларуси.

В первой главе "Художественное наследие Максима Богдановича в свете проблемы белорусского возрождения" внимание диссертанта привлекают такие черты поэзии М.Богдановича, как её философичность, медитативность, символика, обращение поэта к образам и мотивам общечеловеческого значения, историзм и масштабность поэтического мышления.

Художественное наследие белорусского классика исследуется на фоне поэтических традиций мастеров слова прошлых времён, в частности Альгери Данте. В плане поставленной проблемы затрагивается и творчество Янкі Купалы, Якуба Коласа, Сергея Палуяна, Тёткі, Эмітрака Бядуля и др.

Вторая глава "Вопросы белорусского возрождения в публицистических и литературно-критических работах Максима Богдановича" посвящена исследованию проблем культурно-возрожденческих идей в таких статьях нашего классика, как "Белорусское возрождение", "Глыбы и слой", "Короткая история белорусской письменности до ХХI столетия", "За сто лет", "За три года", "Забытый путь", "Беларусы" и др. В истории белорусской литературы М.Богданович -- первый профессиональный критик; его творчество в этом смысле представляет собой ценнейшую сокровищницу мыслей, рассуждений, предложений для развития нашей национальной культуры не только в начале ХХ столетия, но и на современном этапе.

М.Богдановіч сваёй літаратурнай дзеяльнасцю сцвердзіў неабходнасць зліяснення ідэй нацыянальнага адраджэння. Яго мастацкая і публіцистична-крывічная спадчына -- сагае ён агульначалавеческую скраўб, які уліваеца ў рэчышча сусветнай культуры.

SUMMARY

Tatyana Vladimirovna Goncharova-Tsynkevich
"Marin Bogdanovich and Belarusian Revival of the Beginning of the XXth Century".

Key words: national revival, Belarusian idea, literary creative work, heritage, social and political journalism, criticism, culture, aesthetics, poetry, process.

In this dissertation M.Bogdanovich's creative "mir is being researched against the background of the literary processes of Belarus of the beginning of our century and in connection with the Belarusian revival of this period.

Proceeding from the formulated problem, analysing the art, scientific-critical and publicistic heritage of our classical writer, his role and his significance in the development of Belarusian literature of the beginning of the XXth century is determined, his place among other masters of word is outlined, his aesthetic views, the main tendencies of his creative work are determined, his organic connection with the life of people, with the problems of national and cultural revival of Belarus are shown.

In the first chapter "M.Bogdanovich's Heritage with Regard to the Problem of Belarusian Revival" the author of the dissertation is attracted by such features of M. Bogdanovich's poetry as its philosophy, meditation, symbolism, the poet's address to the features and motifs common to all mankind, historical method and a large scale of the political way of thinking. The art heritage of the Belarusian classical author is being researched against the background of poetic traditions of word masters of old time, in particular Aligveri Dante. According to the formulated problem the creative work of Yanka Kupala, Yakub Kolas, Sergei Palujen, Tetka and others is touched upon.

The second chapter "Questions of Belarusian Revival in M.Bogdanovich's Social and Political Journalism and Literary-Critical Works" is devoted to the research of the problem of cultural revival ideas in such articles of our classical author as "Belarusian Revival", "Clods and Layers", "Short History of Belarusian Written Language" before the 16th century", "For a Century", "For 3 Years", "Forgotten Way", "The Belarusian People" and others. In Belarusian history M.Bogdanovich is the first professional critic, his creative work in this sense presents the most valuable thesaurus of thoughts, meditations, suggestions for the development of our national culture not only on the beginning of the XXth century, but at the present stage.

M. Bogdanovich confirmed the necessity of the realization of the ideas of national revival by means of his literary activity. His art and publicistic critical heritage is the richest thesaurus common to all mankind which instills into the whole world literature.

Tracy -